ПРЯМУЄМО РАЗОМ

МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ

ATLAS NETWORK

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

“Подих весни: чи збираються дощові хмари?”

Основні економічні тенденції та очікування у квітні 2023

за результатами «Нового щомісячного опитування підприємств», #NRES

Оксана Кузяків, виконавча директорка ІЕД

Євген Ангел, старший науковий співробітник ІЕД

Ірина Федець, старша наукова співробітниця ІЕД

Анастасія Гулік, наукова співробітниця ІЕД

Київ, 15 травня, 2023

ПРО «НОВЕ ЩОМІСЯЧНЕ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ»

Опитування щомісяця

Найсвіжіші дані зібрано **17 – 30 квітня, 2023**

Проведено вже **12 опитувань** (з травня 2022 року)

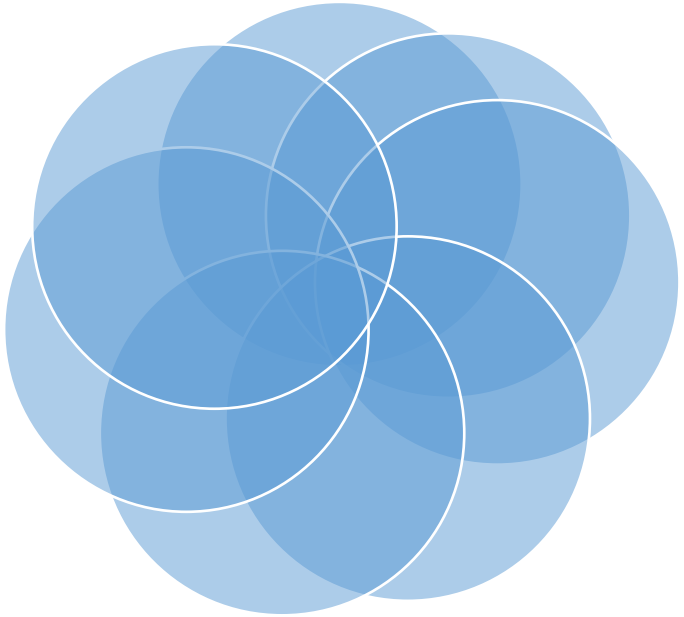

ВИБІРКА: **в квітні опитано 560 підприємств**

Підприємства усіх розмірів

Сектори: **Промисловість +** (Ритейл, Агро)

Географія: **21 з 27** регіонів України

Головні результати 1

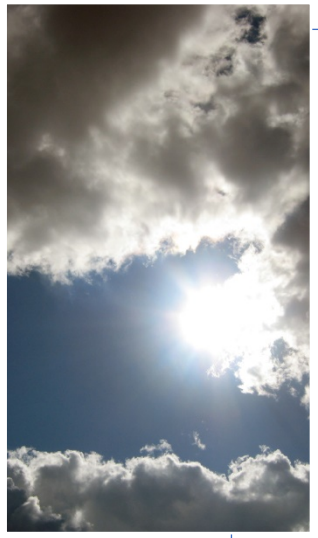

Результати хороші, а очікування позитивні, хоча і менш оптимістичні, ніж у попередньому місяці

Головні результати 2

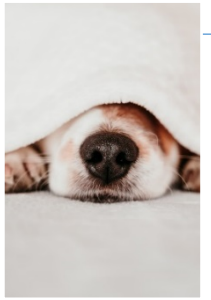

Оцінки поточної ситуації в країні та на підприємстві **продовжують повільно зростати**, а **очікування дещо погіршилися.**

Виробничі показники діяльності підприємств **продовжують зростати**, натомість **очікування** на наступні 3 місяці **хоч і позитивні, але трохи погіршилися**.

Невизначеність у 6- та 3-місячній перспективі продовжує **зменшуватися** (за виключенням експорту та зайнятості)

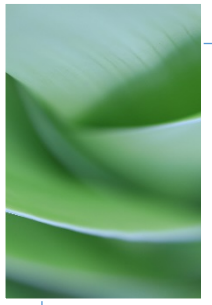

Віддалене майбутнє продовжує бути неясним для бізнесу — невизначеність у дворічній перспективі є **високою й дещо зросла в квітні порівняно до травня 2023 року**

У квітні **підприємства продовжили відновлення виробництва**. % підприємств, які працюють майже на повну та на повну потужність, **є найвищим за останні 12 місяців**

Економічна ситуація на підприємствах у кві'23 порівняно з кві'22 суттєво покращилася.

Плани **на наступні два роки** залишаються ОБЕРЕЖНО **позитивними**

Головні результати 3

Перебої з електроенергією вже не є суттєвою перешкодою. Середні втрати робочого часу зменшилися до 2%

Важливість **«небезпечно працювати»** як перешкоди для ведення бізнесу **продовжує знижуватися** *(ця хвиля опитування завершилась до того, як Росія знову активізувала ракетні атаки)*

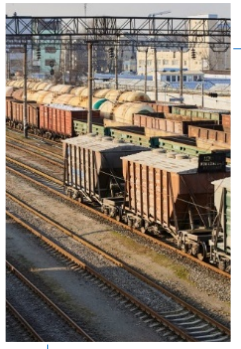

Експортна активність залишається **без істотних змін, очікування** дещо **погіршилися**

Позитивні оцінки економічної політики трансформуються в нейтральні

ЗМІСТ ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Перешкоди для ведення бізнесу у військовий час

Світло є: жодних блекаутів

«Працювати небезпечно» вже не так небезпечно

Від квітня до квітня: зміни за останній рік

Майбутнє та невизначеність

Діяльність підприємств у минулому та очікування на майбутнє

Зайнятість і ринок праці

Експорт

Оцінки державної політики

Перешкоди для ведення бізнесу у воєнний час

Основні перешкоди для ведення бізнесу у воєнний час

- **Зростання цін на сировину та товари** залишається на першій позиції
- Важливість **перебоїв з електро-, водо- чи теплопостачанням** як перешкоди ще більше знизилася в квітні і **перемістилася з другого на шосте місце** у списку
- **Складнощі з перевезенням сировини** перемістилися **на друге місце**, хоча **абсолютна величина цієї перешкоди залишається незмінною**
- У квітні було дещо **менш небезпечно працювати**: відсоток респондентів продовжив зменшуватися (ця хвиля опитування завершилася до того, як росія активувала ракетні удари)
- **Брак робочої сили** залишається без істотних змін
- **Про пошкодження майна та блокування податкових накладних** говорять мало

Перешкоди для зростання виробництва: довоєнний контекст

- Ми використали **список перешкод для зростання виробництва** довготривалого опитування Business Tendency Survey, у якому до повномасштабного російського вторгнення в Україну проблеми, пов’язані з епідемією коронавірусу, були найактуальнішими
- У квітні 2023 року серед перешкод для зростання виробництва найчастіше називали **несприятливу політичну ситуацію**
- Значення **несприятливого регуляторного клімату** зменшилося через зменшення значення усіх трьох компонентів:
  - високого регуляторний тиск;
  - податків;
  - і корупції.

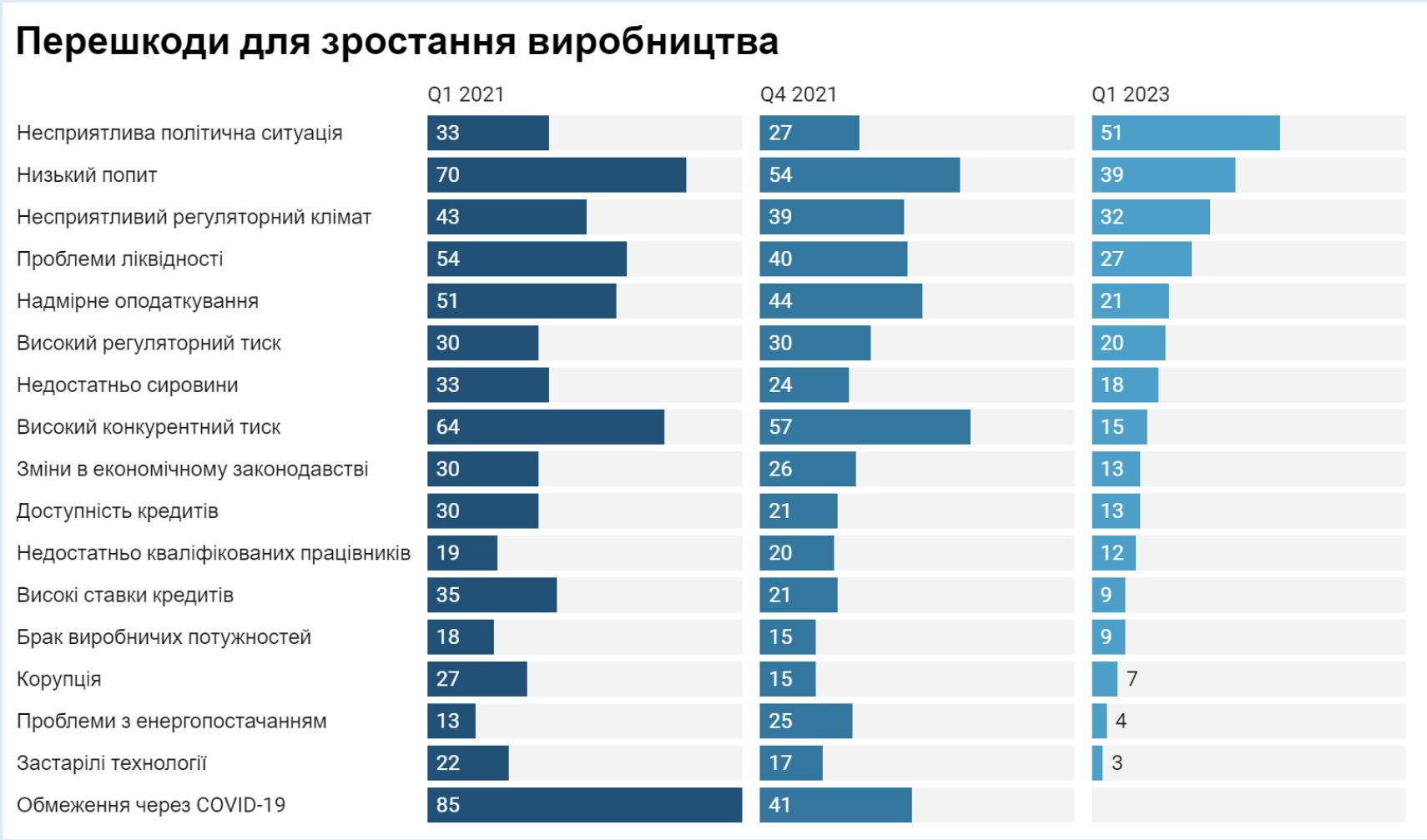

Джерела: QES 2002-2022, NRES

Світло є: жодних блекаутів

”Електрика” вже не є великою проблемою

- У квітні 2023 року вже третій місяць поспіль зменшується відсоток респондентів, які вважають **перебої з електропостачанням** перешкодою для ведення бізнесу
- У списку перешкод **перебої з електроенергією** опустилися **з другого на шосте місце**

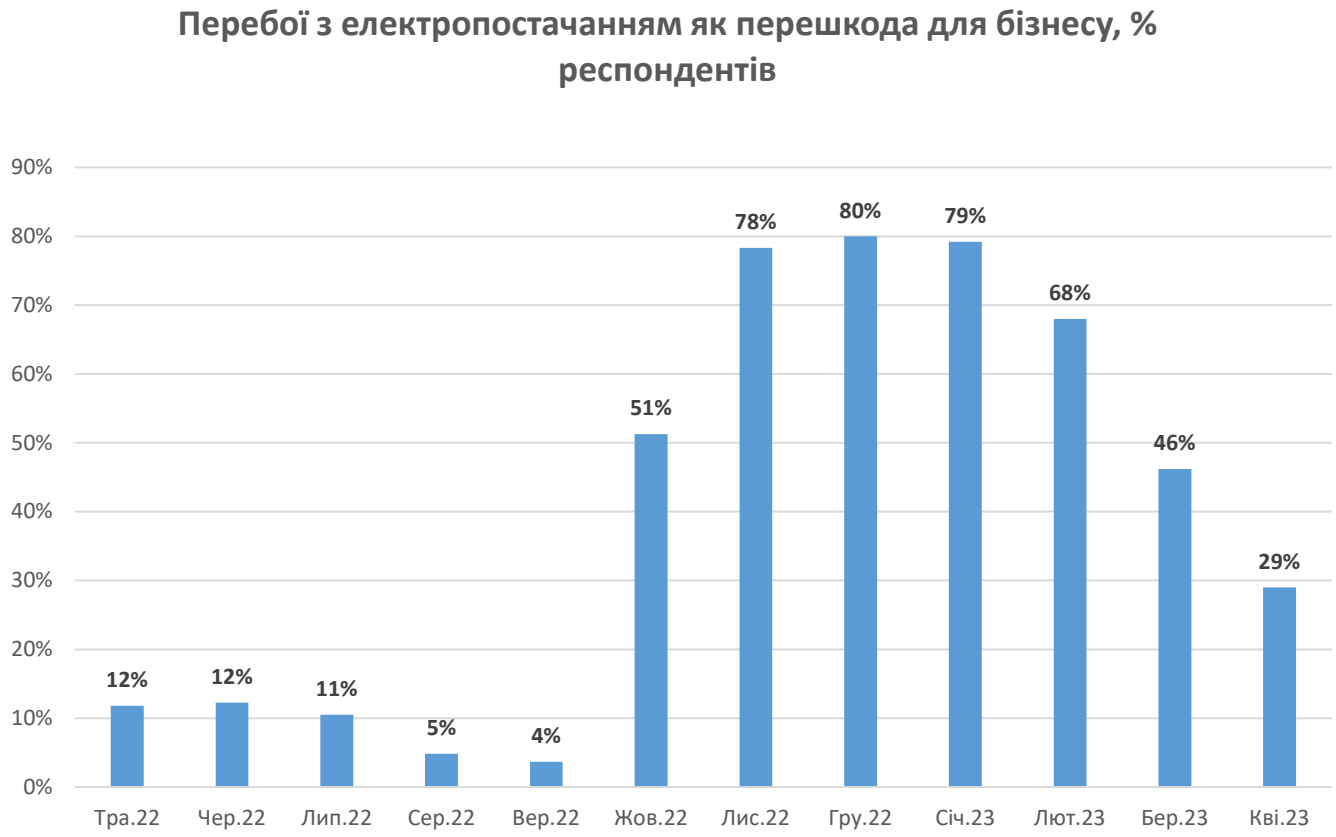

Підприємства перестали відчувати проблеми з відключеннями

Вплив відключень електропостачання на роботу підприємств (% опитаних)

Тільки 5% підприємств тимчасово призупиняли роботу через виключення електропостачання в березні, що лише підтверджує позитивну ситуацію наприкінці зимового сезону:

- 65% підприємств взагалі не мали відключень (39% у лютому)
- 30% підприємств працювали весь час, навіть якщо були відключення електропостачання (33% у лютому)
- 4% підприємств не працювали лише 1-10% робочого часу, а лише 1% – 11-25% робочого часу
- У березні лише 1% підприємств не працювали більше половини (51-100%) робочого часу (близько 0% у лютому)

Середні втрати робочого часу зменшилися до 2% (серед підприємств, у яких були відключення електропостачання). Цей показник становив 6% у лютому, 15% у січні та 23% у грудні.

«Працювати небезпечно» вже не так небезпечно

Нове щомісячне опитування підприємств, #12, (04/2023)

Важливість «працювати небезпечно» як перешкоди для роботи знижується четвертий місяць поспіль

- У квітні 2023 року частка підприємств, які повідомили що **«працювати небезпечно»**, зменшилася з 31% до 25% *(ця хвиля опитування завершилася до того, як росія активувала ракетні удари)*
- У списку перешкод «небезпечно працювати» **опустилась з шостого на сьоме місце**

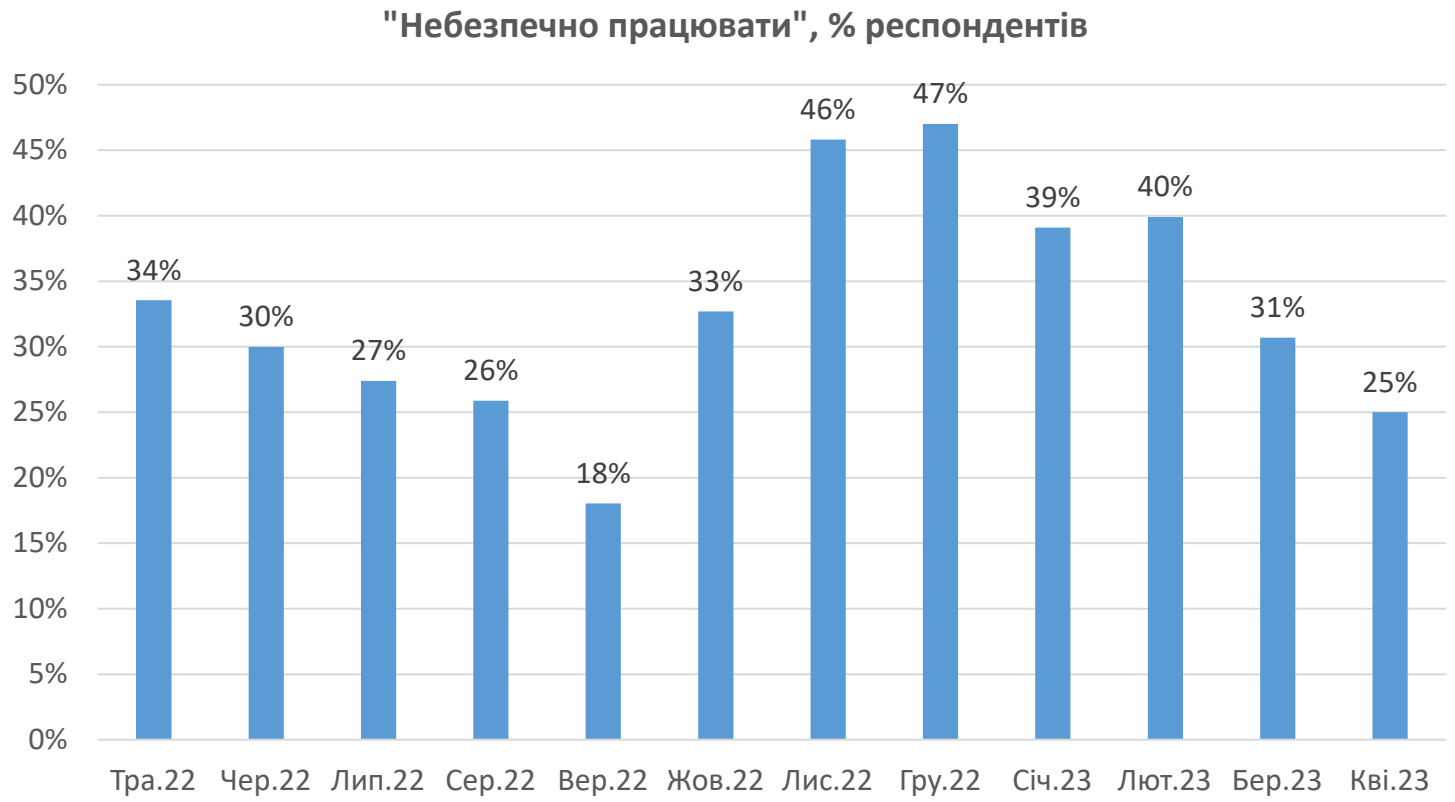

“Небезпечно працювати” у різних вимірах

"Небезпечно працювати" за розміром підприємств, % респондентів

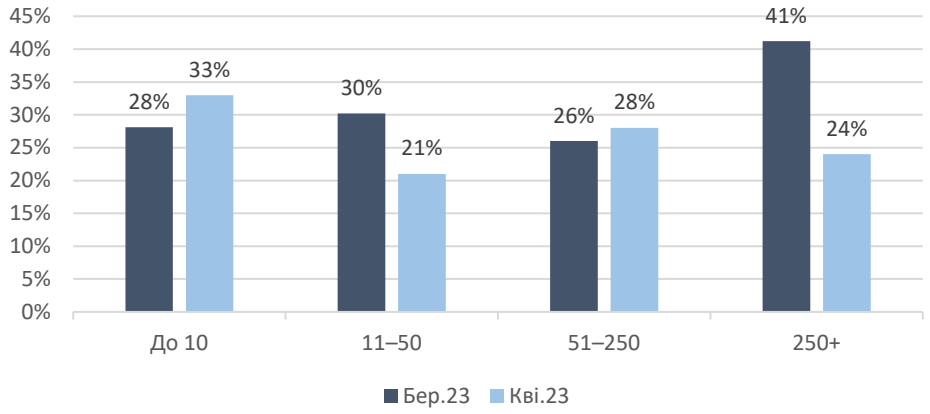

- % великих підприємств, які вказали, що **«небезпечно працювати»** зменшився майже вдвічі.
- 85+% респондентів у Харківській, Житомирській, Дніпропетровській та Вінницькій вважають перешкодою небезпечне середовище

«Небезпечно працювати" за регіоном, % респондентів

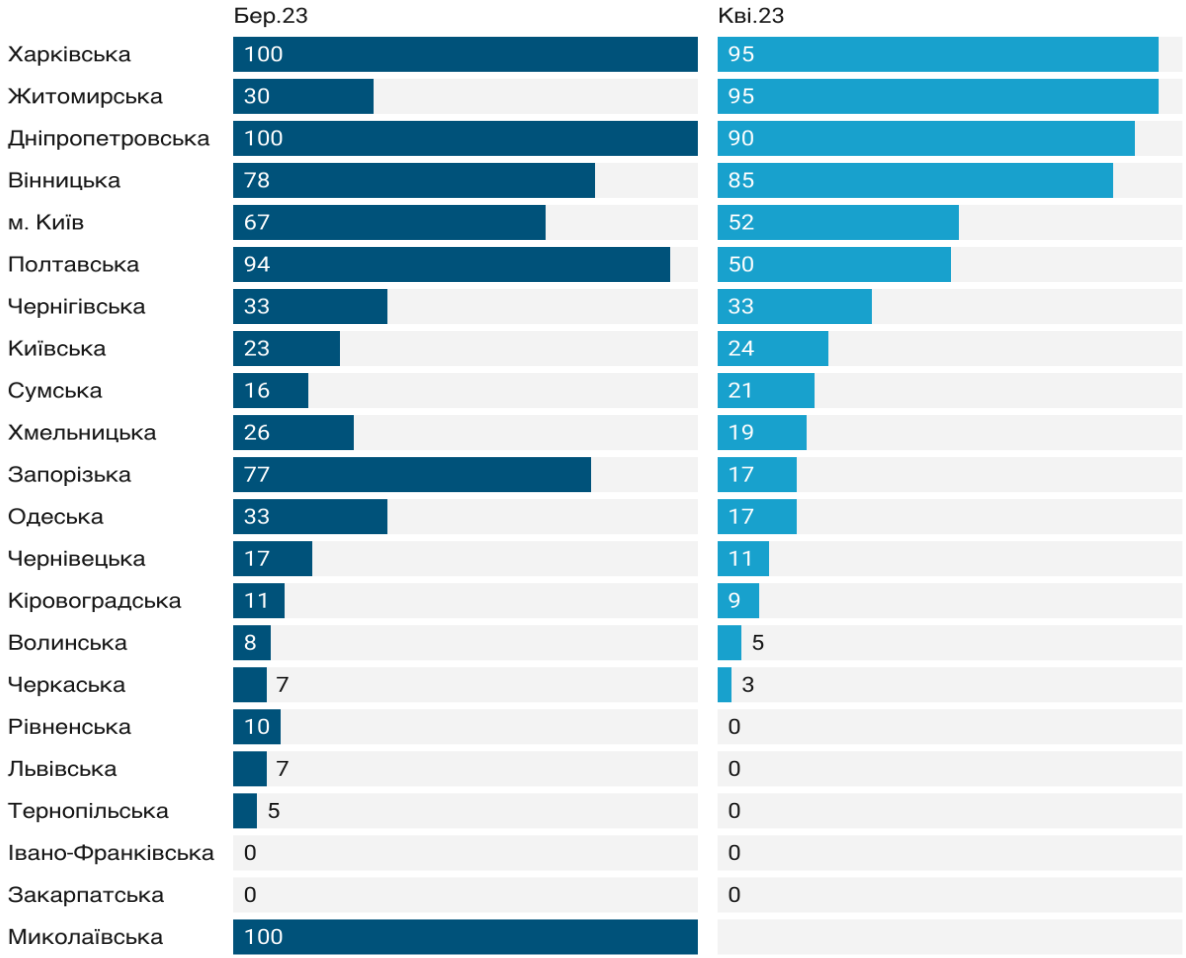

Від квітня до квітня: зміни за останній рік

Фінансово-економічна ситуація на підприємствах у порівнянні з тим, «що було рік тому»

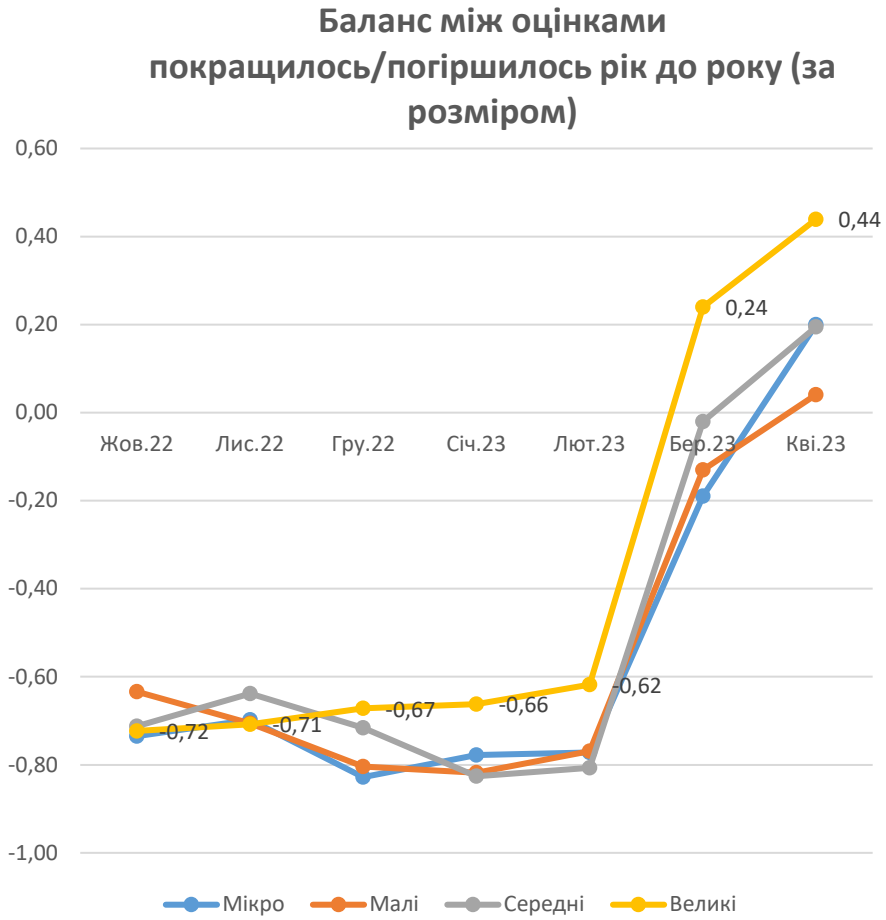

- **Фінансово-економічна ситуація на підприємстві** порівняно з тим, «що було рік тому» покращується другий місяць поспіль
  - % тих, хто **вважає ситуацію кращою, зріс** з 41% до 50%.
  - % тих, **у кого ситуація є гіршою, зменшився** з 43% до 30%
  - % тих, **для кого «нічого не змінилося», дещо збільшився** з 17% до 21%
- **Великі підприємства почуваються значно краще, ніж інші**

Майбутнє та невизначеність

Довгострокові перспективи залишаються без змін

Очікування у дворічній перспективі

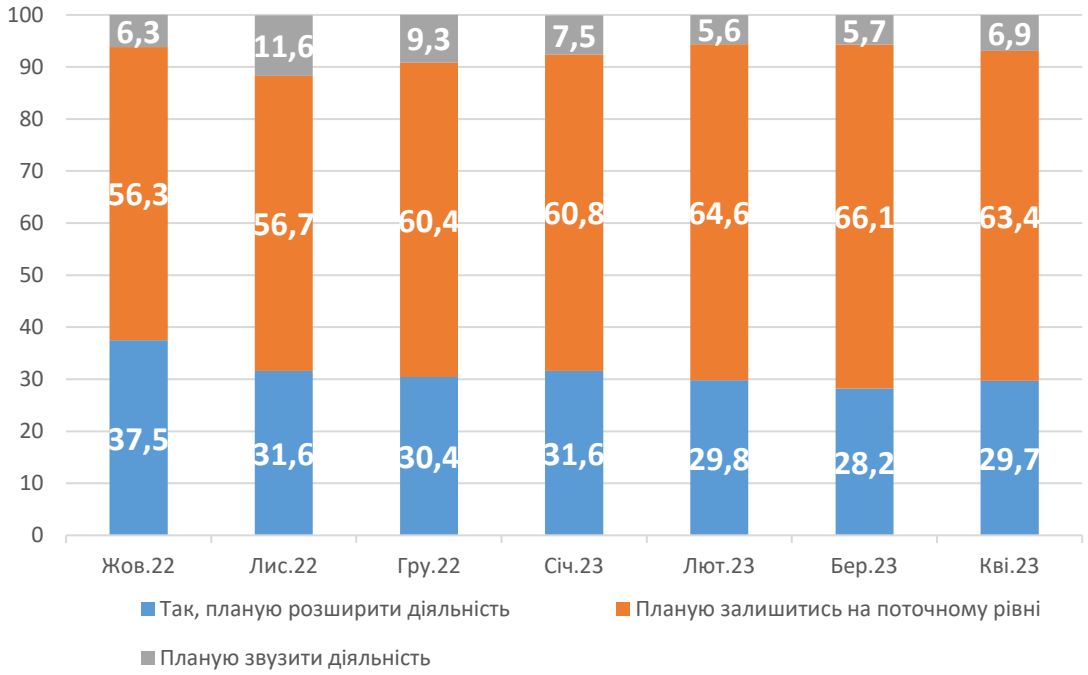

Невизначеність у дворічній перспективі

"Важко передбачити, що буде з діяльністю підприємства через 2 роки", % підприємств

	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23	Кві.23
Важко передбачити	42.3	54.2	51.9	56	57.4	56	57.7

"Важко передбачити, що буде з діяльністю нашого підприємства через 2 роки" за розміром підприємства

	Жов.22	Лис.22	Гру.22	Січ.23	Лют.23	Бер.23	Кві.23
Мікро	28.6	52.8	46.6	46.3	49.2	48.4	50.9
Малі	39.9	53.6	55.8	55.9	54.4	54	53.9
Середні	44.2	53.2	50.5	57.5	62.6	57.2	60.3
Великі	48.2	57.5	52	58.6	57.3	61.3	62.4

Невизначеність щодо недалекого майбутнього продовжує знижуватись

В перспективі півроку

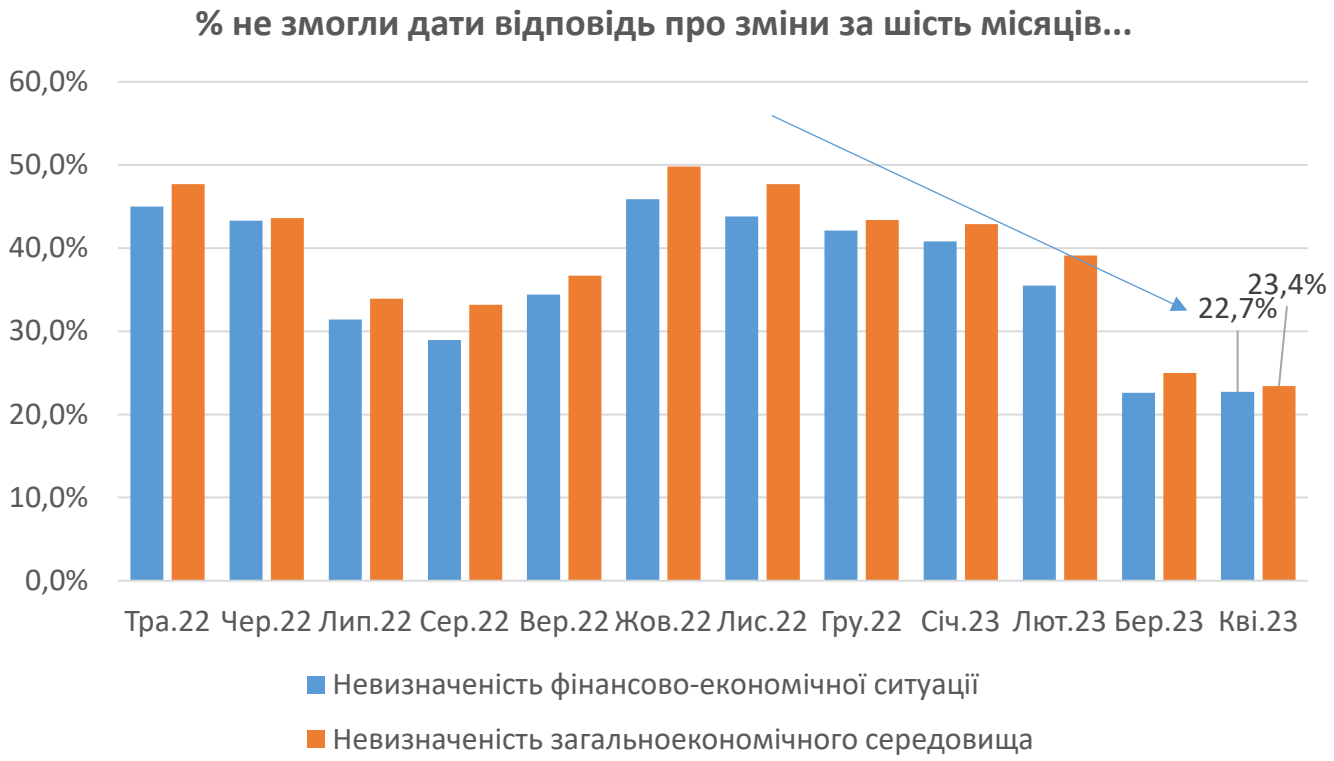

В перспективі трьох місяців

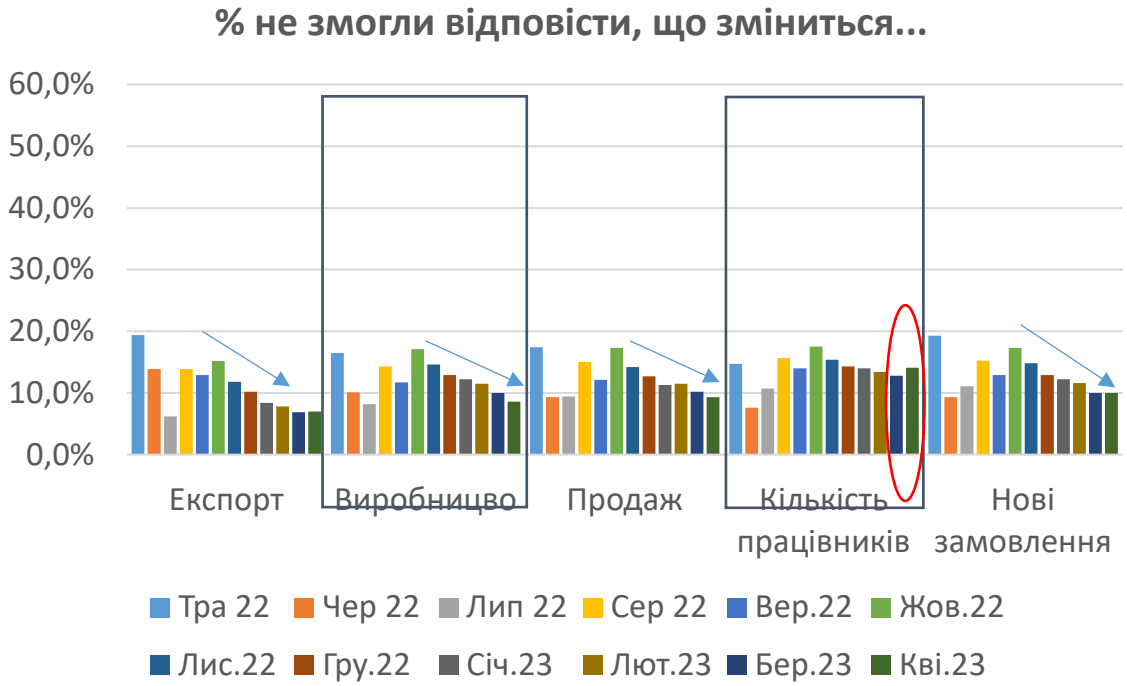

Півріччні очікування: трохи менше оптимізму

Фінансово-економічна ситуація на підприємстві

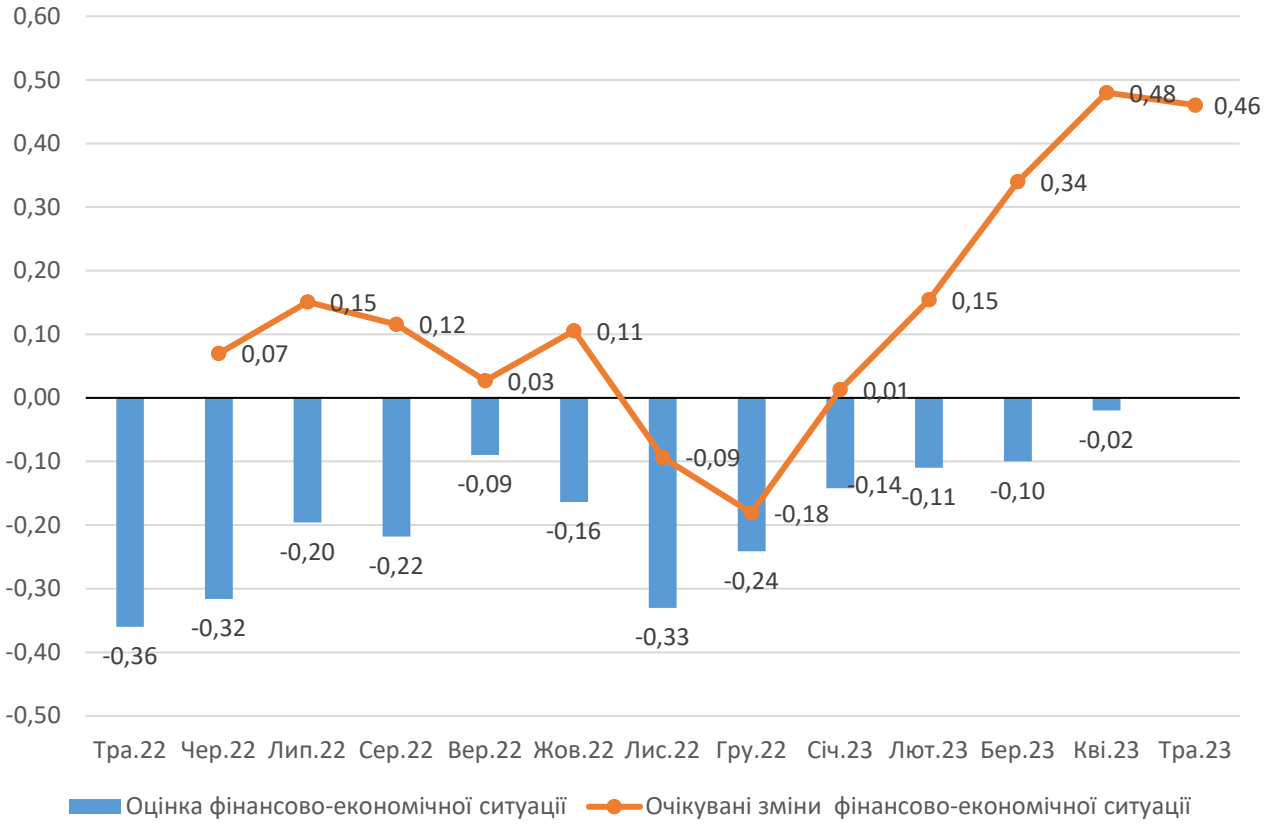

Загальноекономічна ситуація в країні

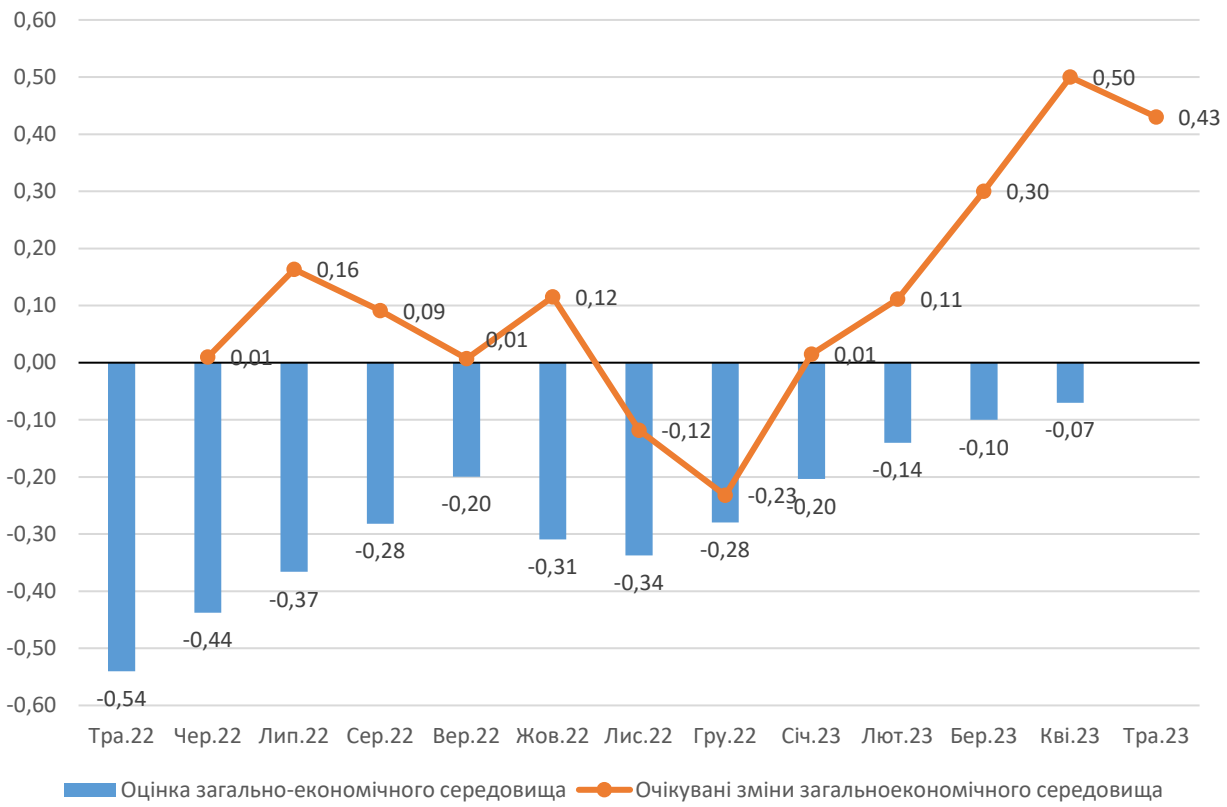

Діяльність підприємств у минулому та очікування на майбутнє

Відновлення виробництва пришвидшується в умовах «без відключення світла»

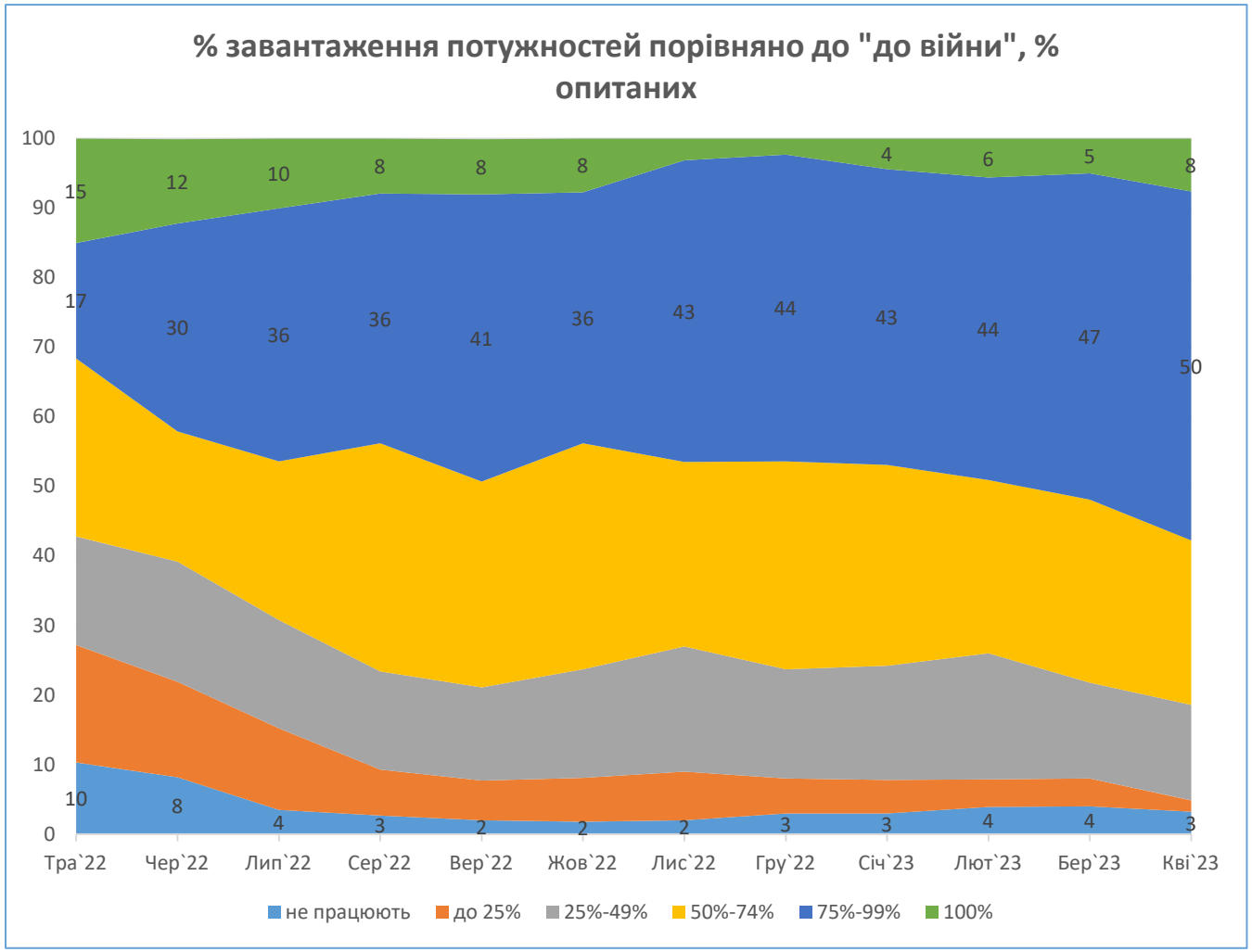

У квітні підприємства прискорили відновлення

- Найвищою за останній рік є частка підприємств, що працюють майже на повну та на повну потужність:
  - **На повну потужність** (100% і більше) працюють **8%** підприємств, що дещо більше, ніж у попередньому місяці (5%).
  - Частка підприємств, що **працюють майже на повну потужність** (75%-99%), **зросла з 47% до 50%**
- Частка підприємств, які **взагалі не працюють**, залишається без істотних змін від минулого літа (3% у квітні)

Агрегований показник перспектив промисловості

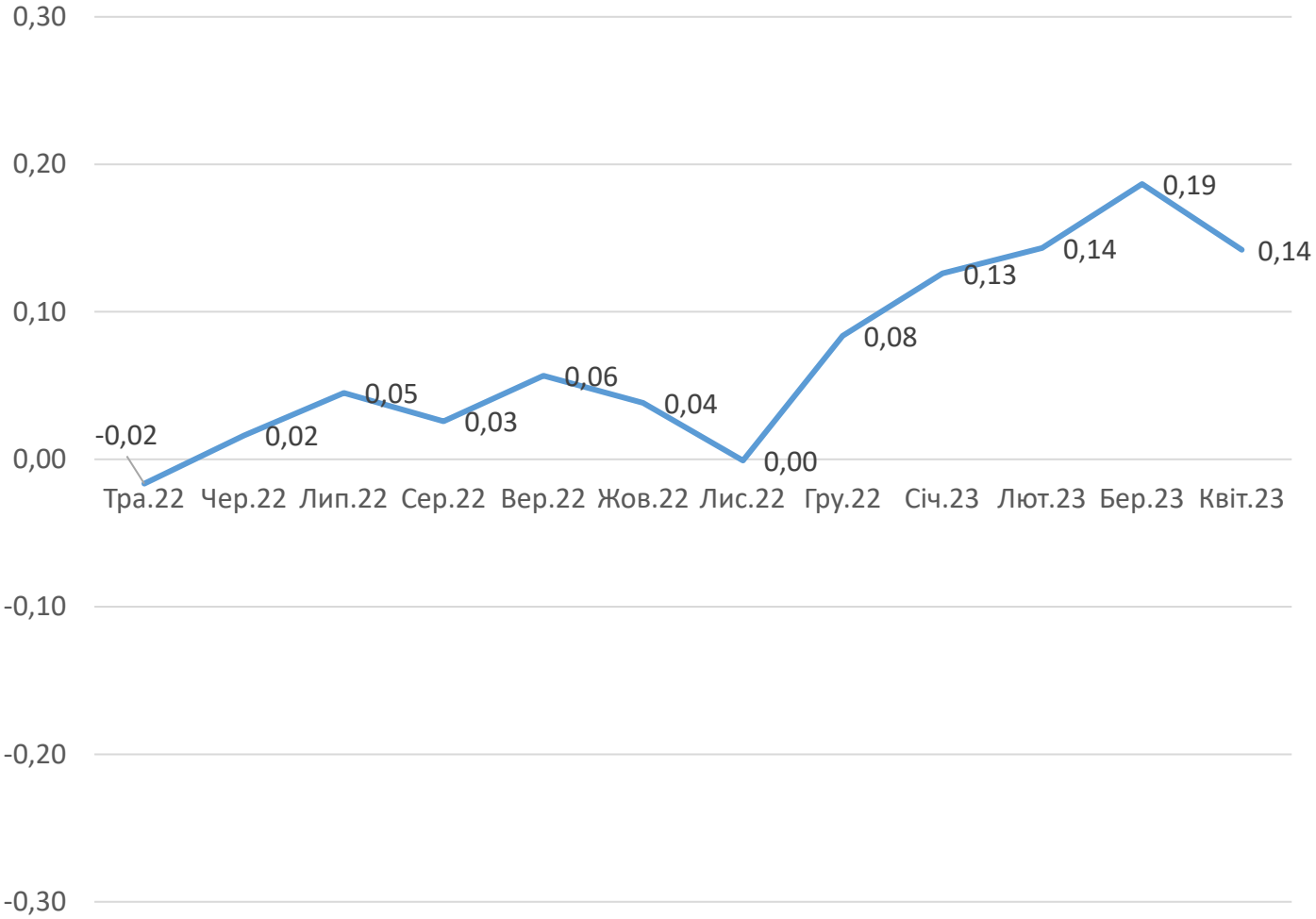

АППП= ОВ+ОНЗ+(-ЗГП)/З

- АППП позитивний
- Тенденція до зростання зберігалася 4 місяці поспіль

АЛЕ

- у квітні порівняно з березнем дещо знизився: з 0,19 до 0,14.
- Це відбулось тому що:

Компонент **очікування щодо виробництва (ОВ)** зменшились з 0,58 до 0,45

Водночас

- Компонент **обсяг нових замовлень** (ОНЗ) покращився з -0,23 до -0,19
- Компонент **запаси готової продукції** (ЗГП) зросли з -0,21 до -0,17

Виробництво: продуктивність покращилась, але менш оптимістичні очікування

Виробництво

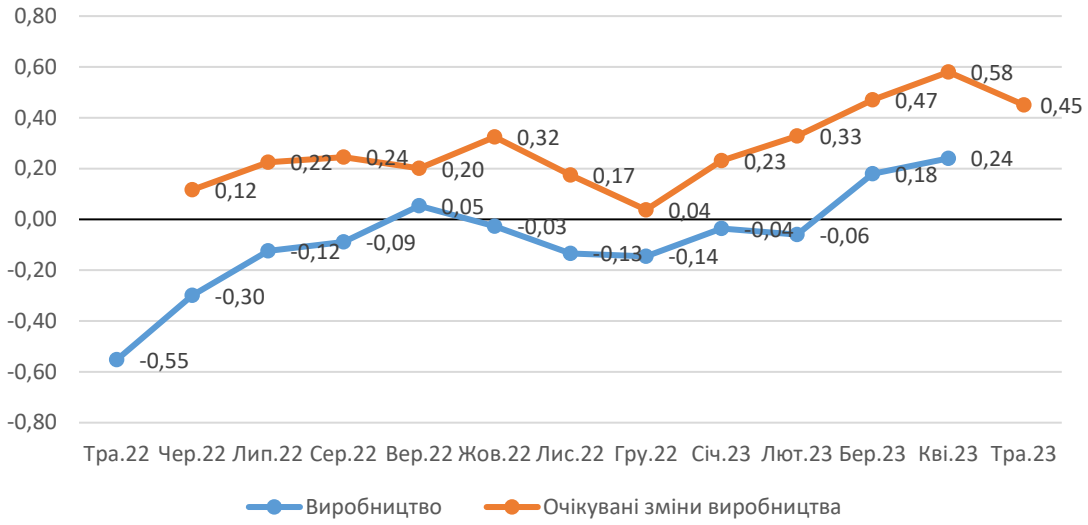

Експорт

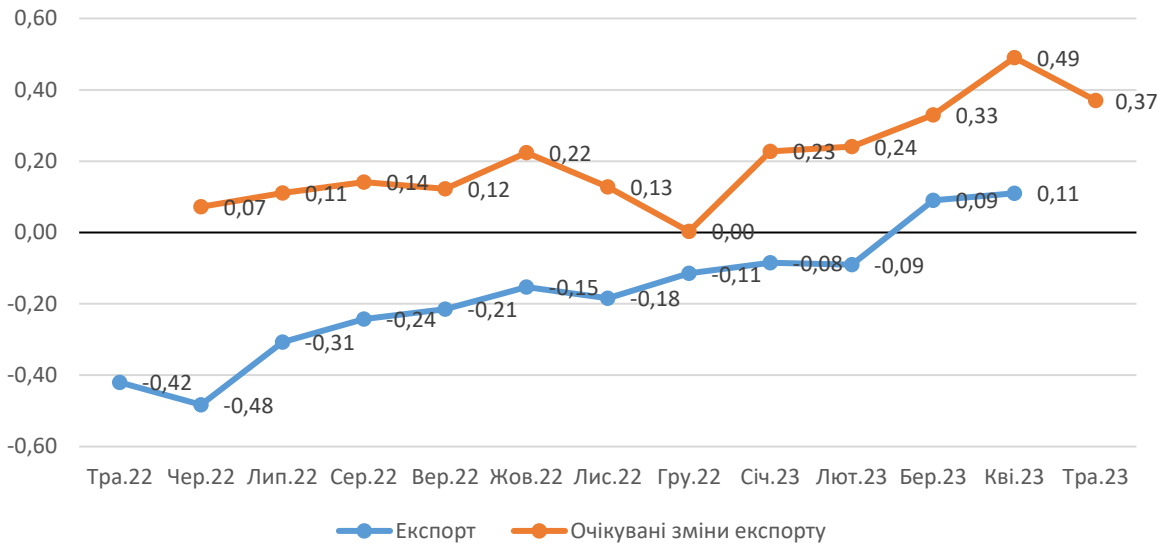

- У квітні порівняно з березнем частка підприємств, які **планують зростання виробництва** в найближчі 3-4 місяці, **зменшилася** з 60,1% до 50,2%
- Частка підприємств, які **планують скорочувати виробництво**, **зросла** з 3,8% у березні до 6,1% у квітні
- Частка підприємств, які **планують зберегти обсяги виробництва** в найближчі місяці на попередньому рівні, **зменшилася** з 36,1% до 43,8%

Продажі та нові замовлення: покращення результатів і погіршення очікувань

Продажі

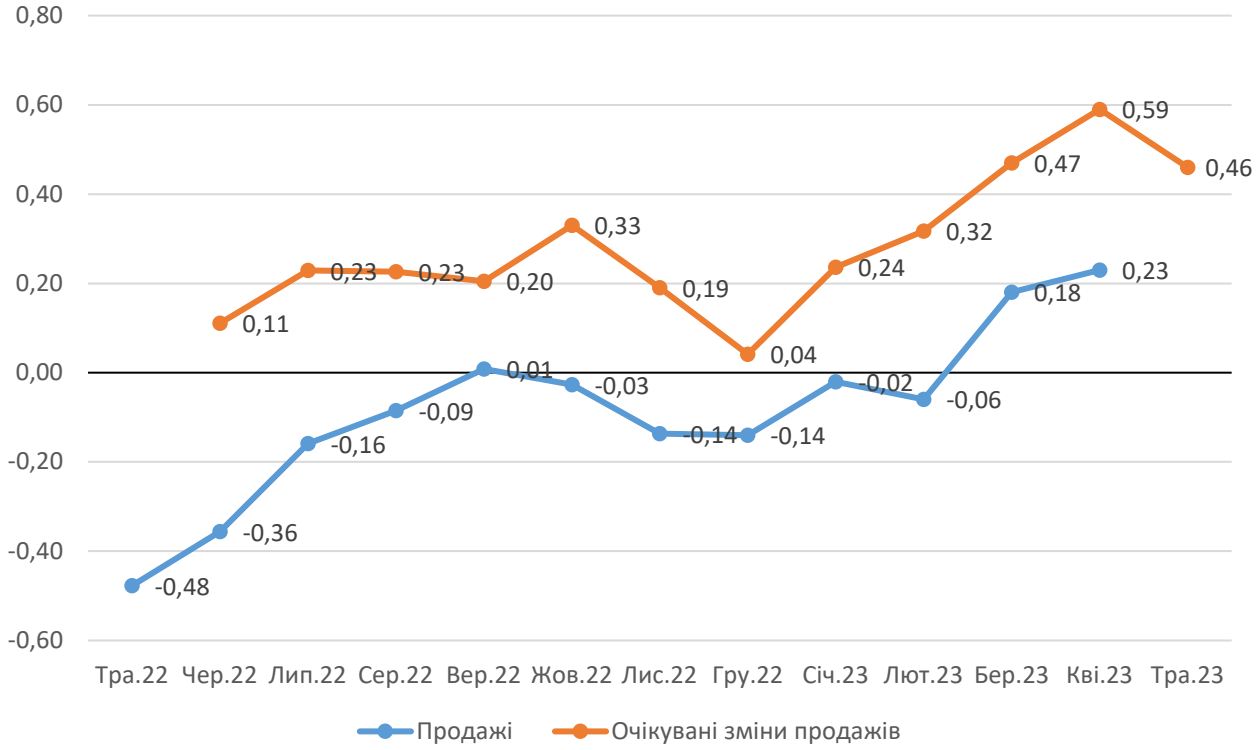

Нові замовлення

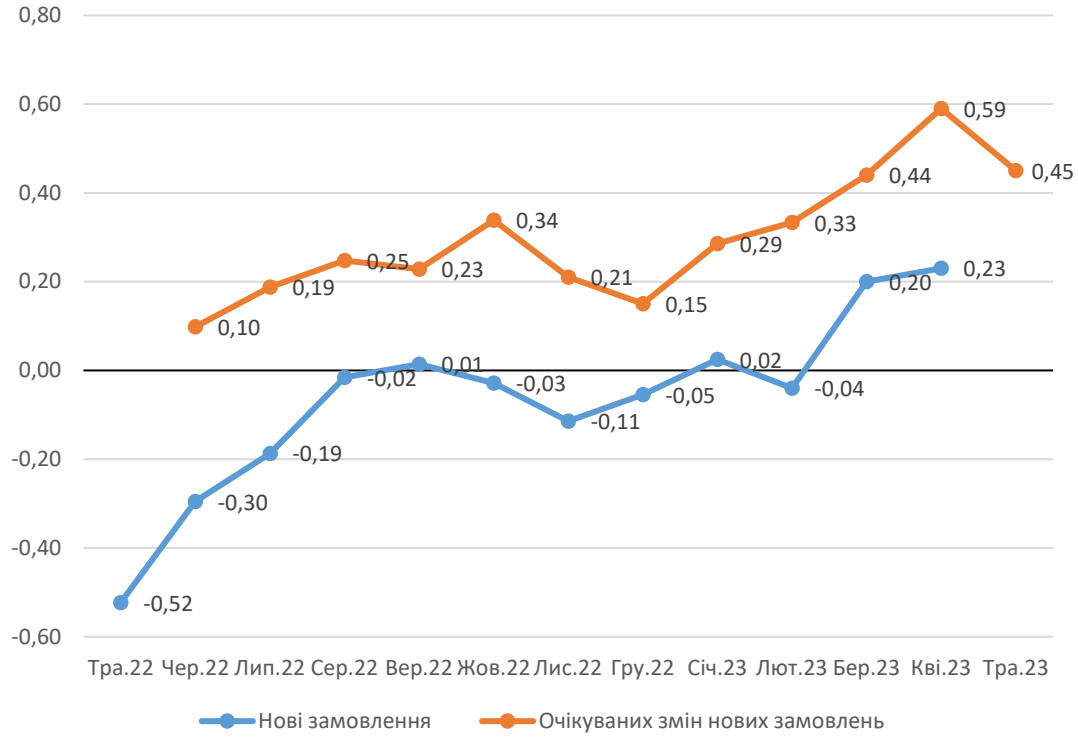

Термін нових замовлень залишається на позначці 3-х місяців

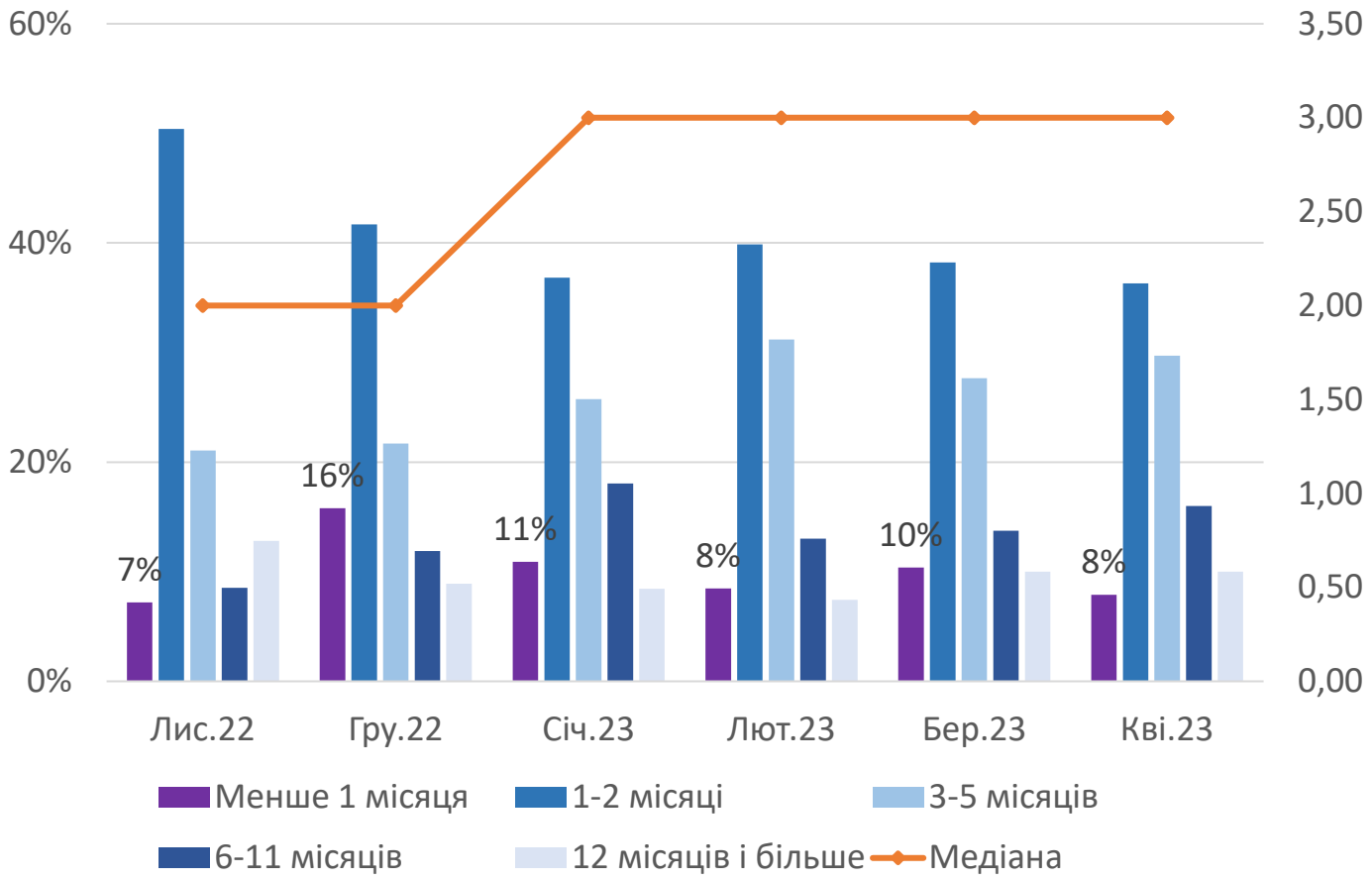

У квітні 2023 року у підприємств **не відбулось суттєвих змін у термінах нових замовлень:**

- З січня 2023 року підприємства мали замовлення в середньому на **3 місяці** (медіана)
- Дещо зменшився відсоток тих, хто не має замовлень на термін більше 1 місяця (з 10% у березні до 8% у квітні)

Зайнятість і ринок праці

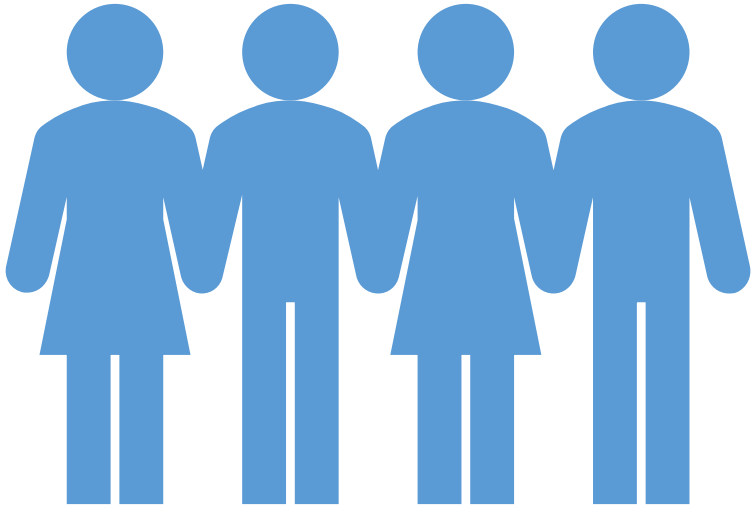

Очікування щодо зайнятості: без змін

Кількість працівників

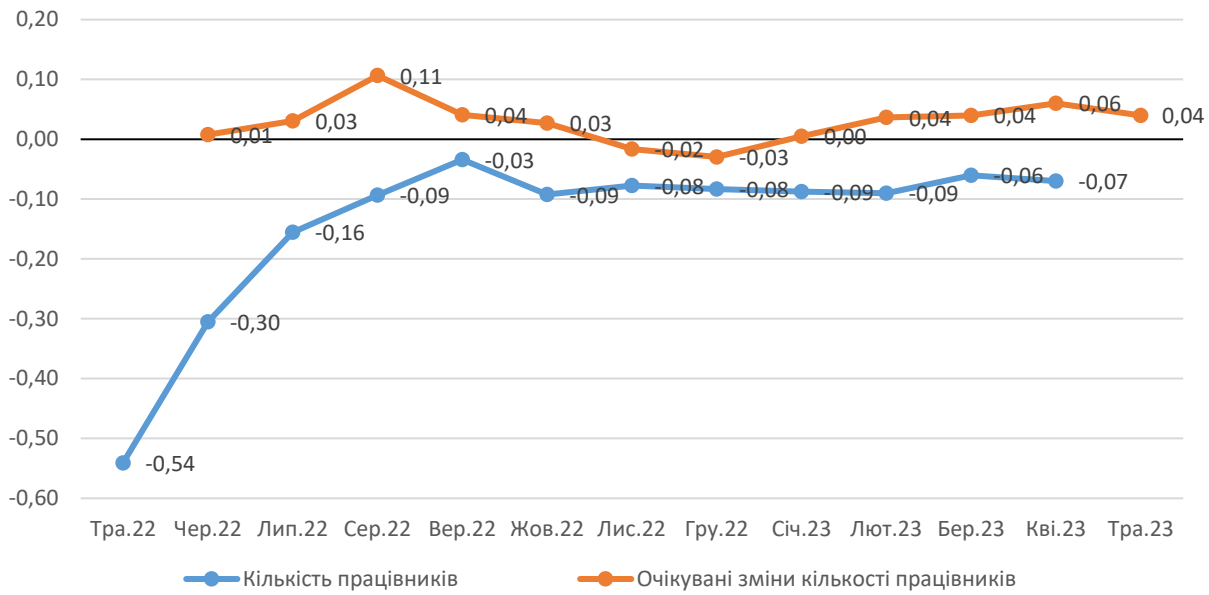

- % підприємств, які **планують зростання зайнятості**, **зменшився** з 8,3% до 5,6%
- % підприємств, які **мають намір скоротити кількість працівників**, **без істотних змін** (3,4% у березні та 3,1% у квітні)
- % підприємств, на яких **не очікується змін у зайнятості, збільшився** з 88,3% до 91,2%

Кількість працівників у вимушених відпустках

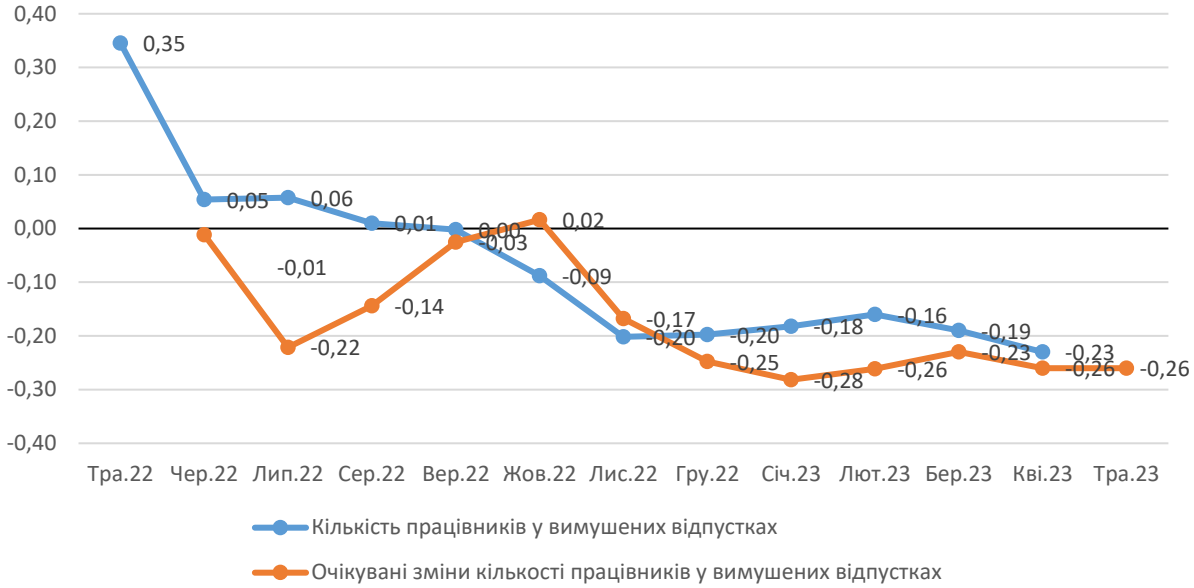

- % підприємств, які **планують збільшити кількість працівників у вимушених відпустках, майже не змінився** (0,9% у березні та 0,5% у квітні)
- % підприємств, які **збираються скорочувати працівників у вимушених відпустках, без істотних змін** (27,3% у березні та 27,1% у квітні)
- % без змін також майже не змінився (71,8% у березні та 72,4% у квітні)

Нестабільність на ринку праці

Проблеми при пошуку працівників

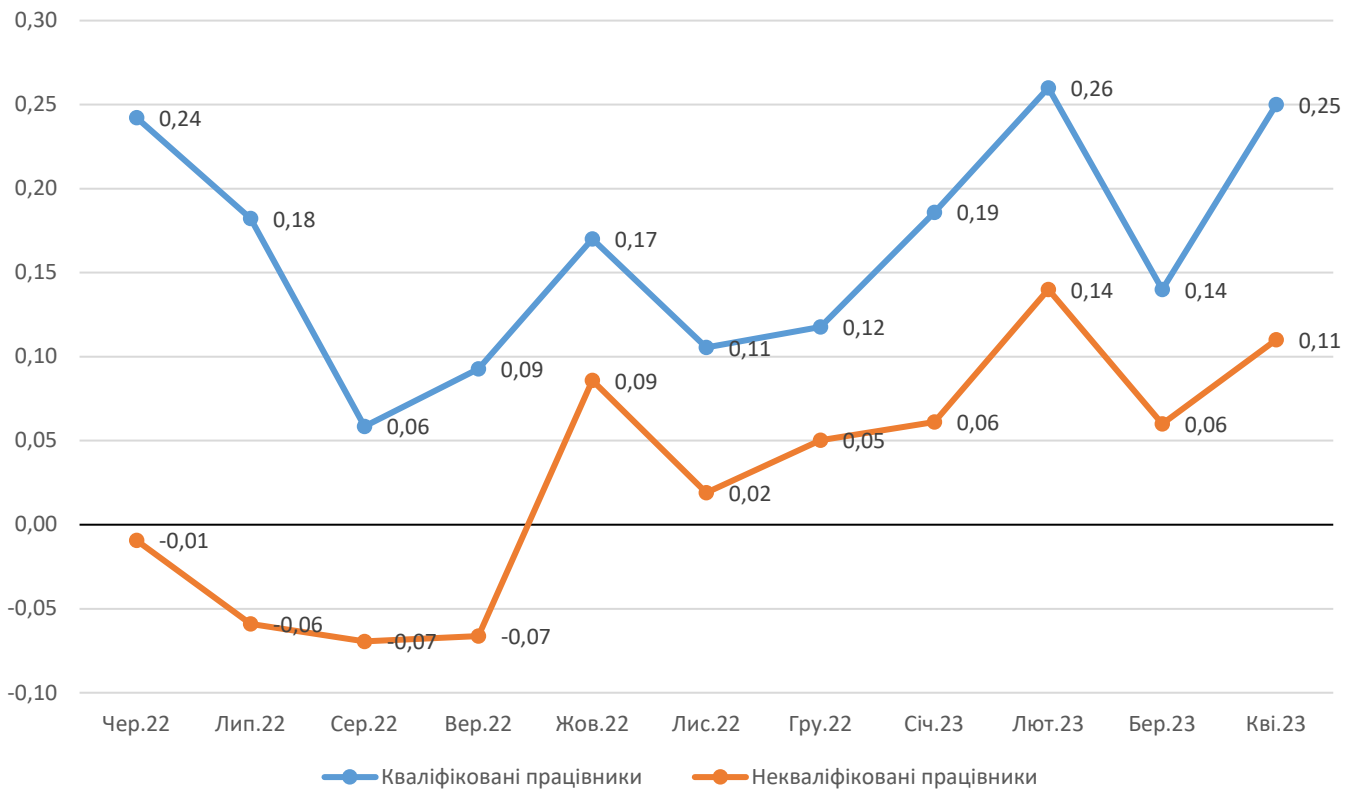

Після зменшення минулого місяця, підприємства знову повідомляють про посилення проблем із пошуком персоналу (як кваліфікованого, так і некваліфікованого). Але це відбувається з різних причин:

- **Кваліфіковані працівники**: через **збільшення %** тих, хто повідомив, що їм **важче знайти** кваліфікованих працівників (з 19,9% до 26,9%)
- **Некваліфіковані працівники**: через **зменшення %** тих, хто повідомляє, що їх **легко знайти** (з 7,0% до 4,9%)

Нестабільність на ринку праці

- Великі компанії мають більше проблем
- Регіональна диспропорція

Проблеми у пошуку кваліфікованих працівників за розміром

Мікро (<=10)

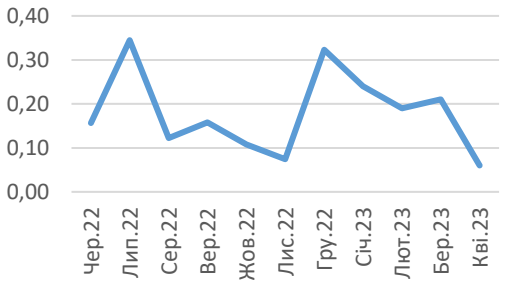

Малі (11-50)

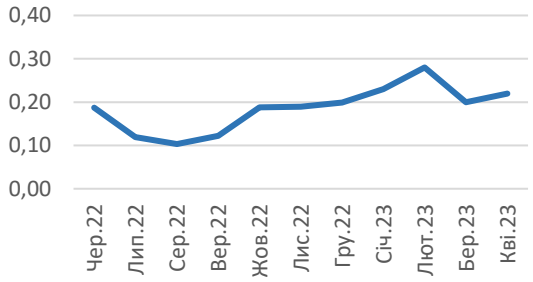

Середні (51-250)

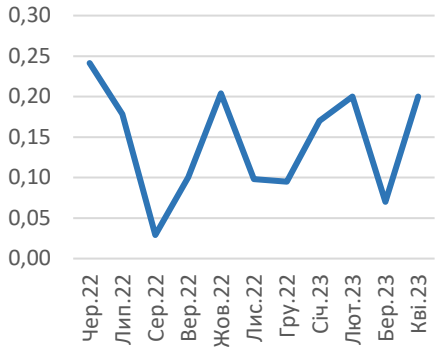

Великі (>=251)

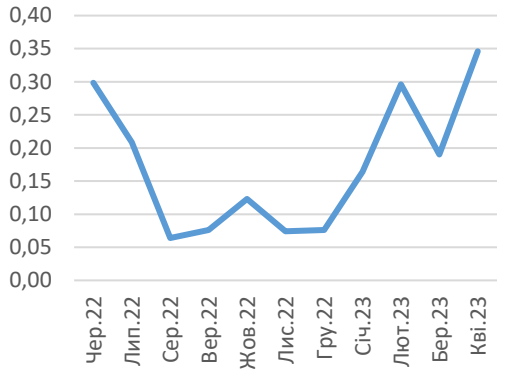

Проблеми з пошуком кваліфікованих співробітників (-1 зменшились, +1 збільшились)

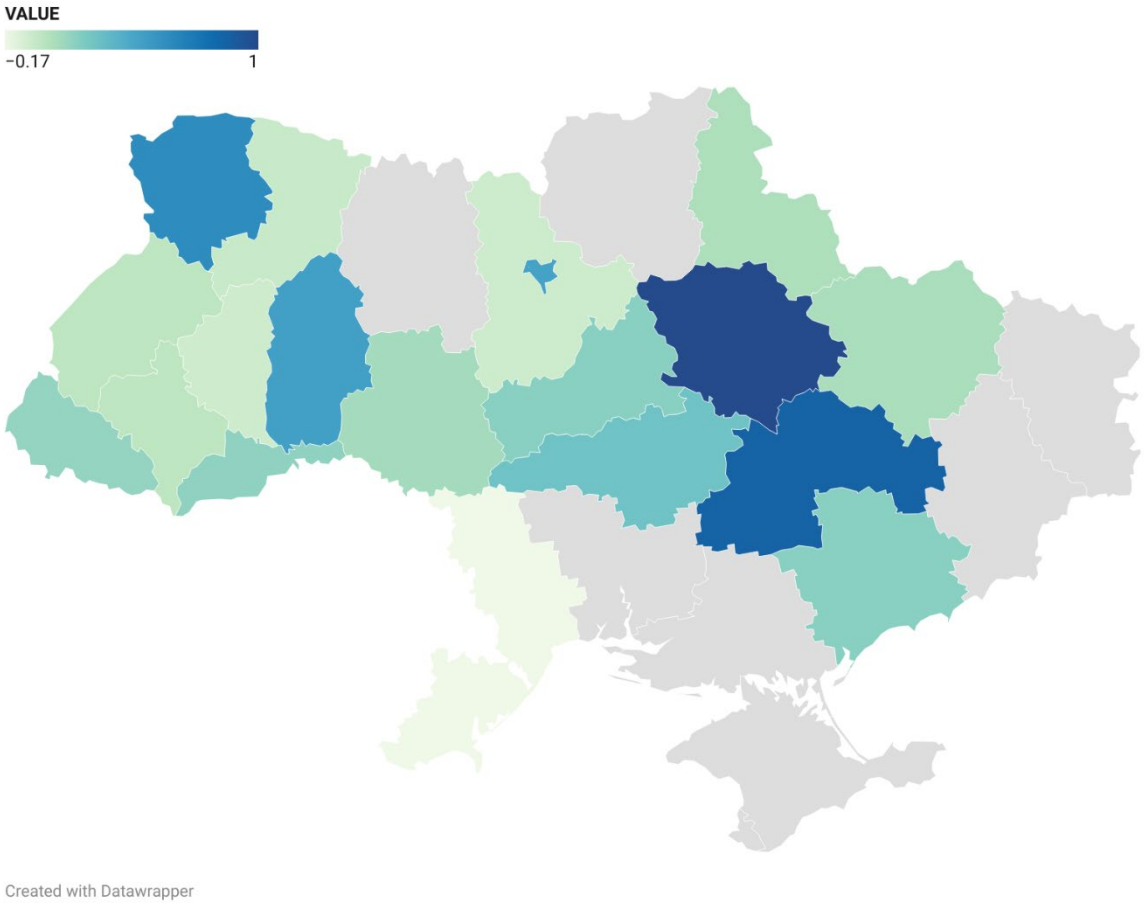

Експорт

Експорт: деякі підприємства досі не можуть відновити експортну діяльність

Вплив війни на експортну діяльність, % експортерів

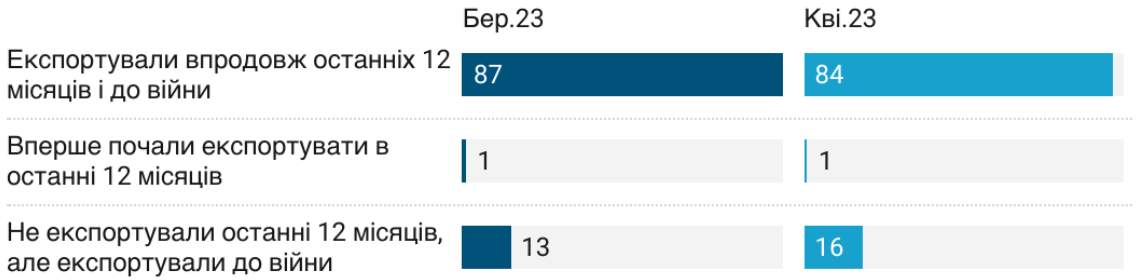

Не експортували останні 12 місяців, % експортерів

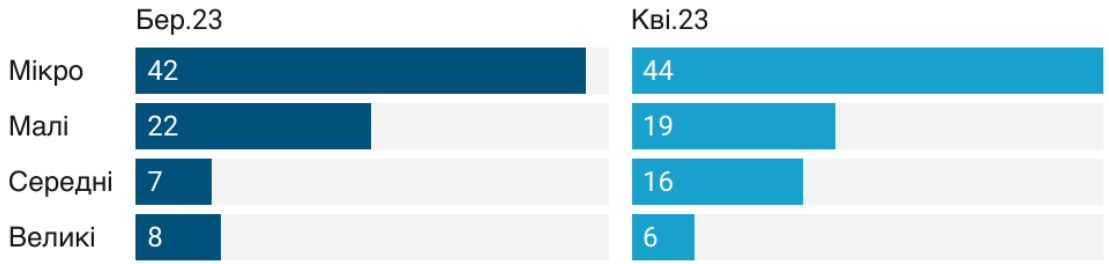

64% респондентів були експортерами до війни або почали експортувати під час війни

- **16% експортерів не експортували** протягом останніх 12 місяців, хоча експортували до війни (13% станом на березень)
- **Мікробізнес** досі **стикається з більшими проблемами** - 44% мікропідприємств не експортували протягом останніх 12 місяців
- Найбільше постраждали експортери-виробники будматеріалів та металургійні підприємства, найменше – легка промисловість

Не експортували останні 12 місяців, % експортерів

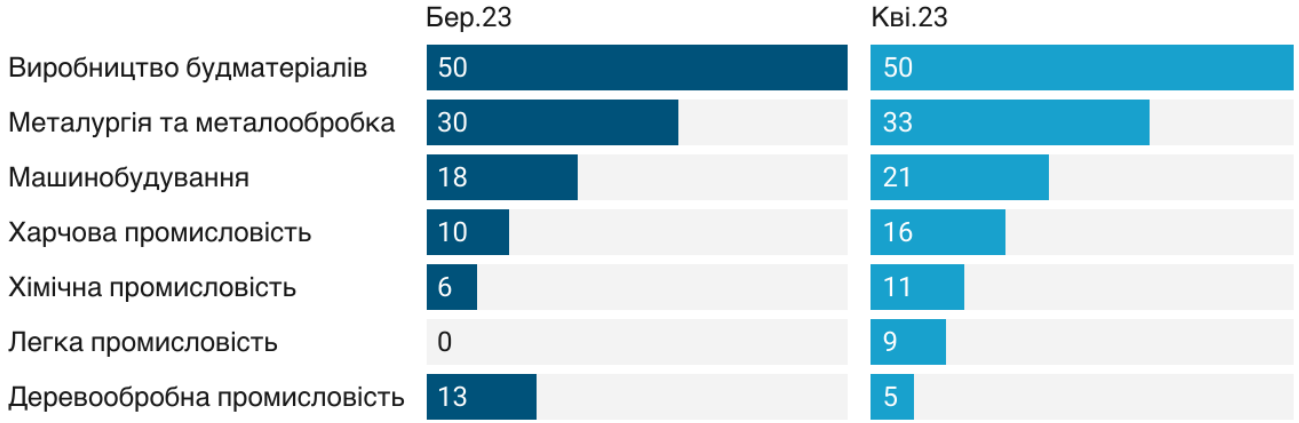

Основні перешкоди для ведення бізнесу для експортерів / неекспортерів

Перешкоди для експортерів (% опитаних)

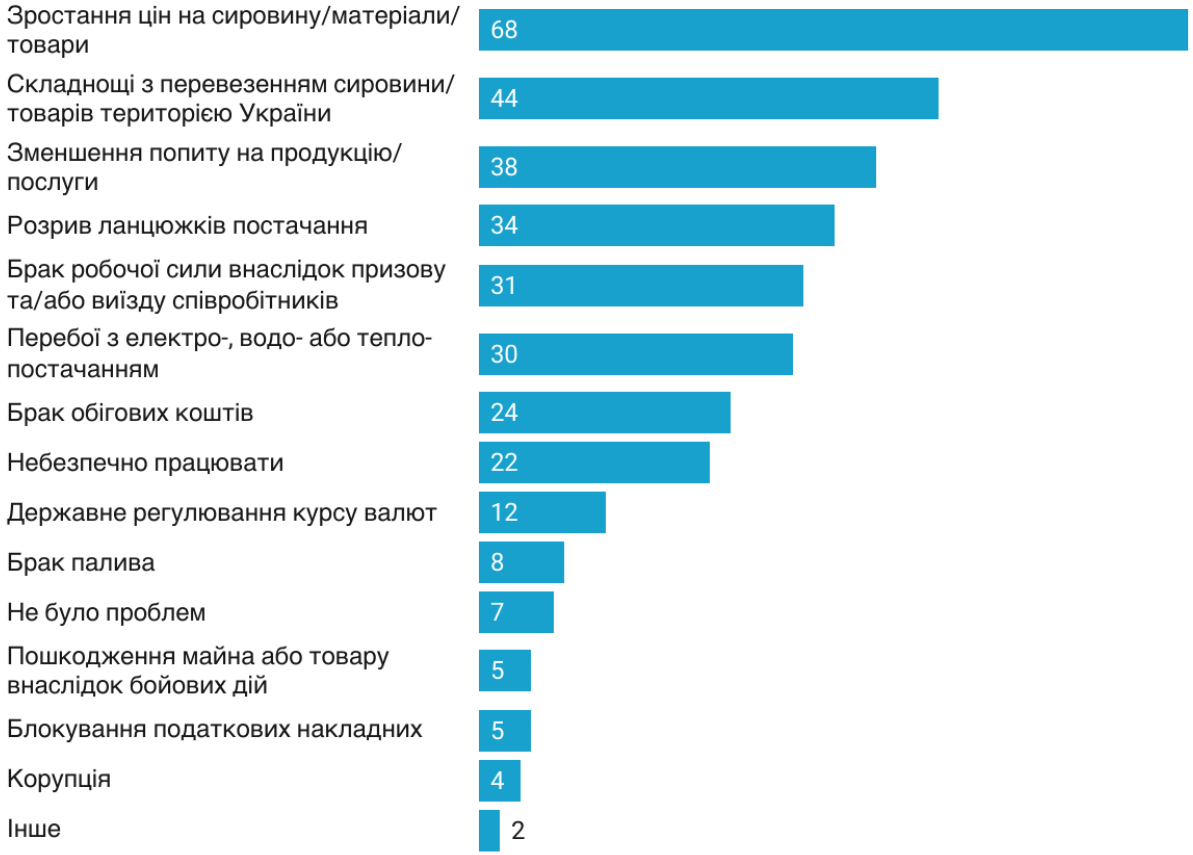

Перешкоди для неекспортерів (% опитаних)

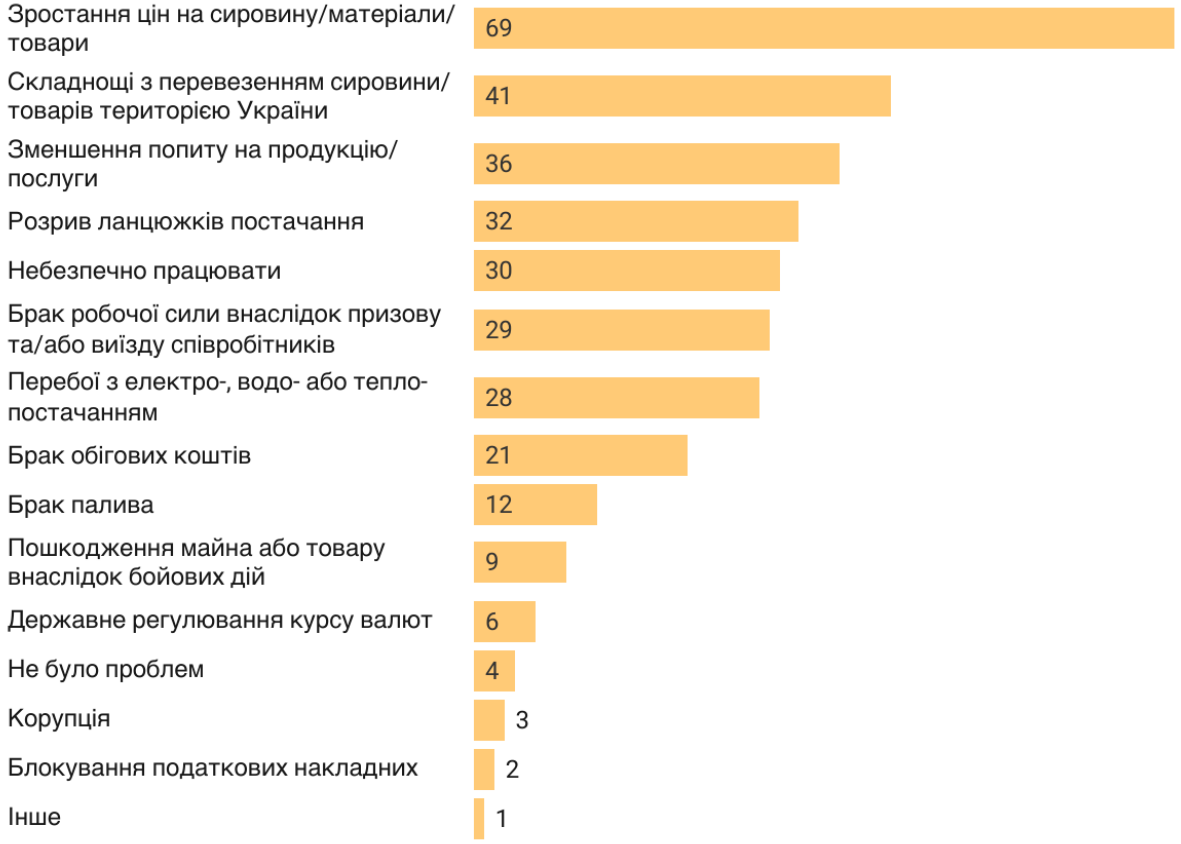

Оцінки державної політики

Нове щомісячне опитування підприємств, #12, (04/2023)

Позитивні оцінки державної політики трансформуються у нейтральні

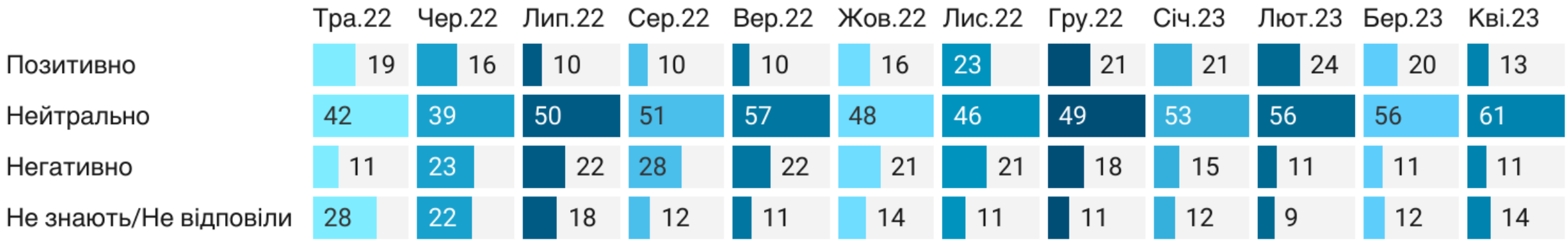

- У квітні 2023 року частка **позитивних оцінок** державної політики щодо підтримки бізнесу **знизилися другий місяць поспіль, а % негативних оцінок не змінився**
- Як і раніше, **бізнес переважно нейтрально оцінює державну політику** щодо підтримки бізнесу: 61% респондентів
- Частка респондентів, які не визначилися, зросла з 12% у березні 2023 року до 14% у квітні

Нове щомісячне опитування підприємств. Методологія

Потреба у вичерпній інформації про економічну ситуацію є важливою для економічної політики під час війни. Для швидкого збору інформації про поточний стан економіки на рівні підприємства, Інститут економічних досліджень та політичних консультацій буде проводити щомісячне опитування підприємств із **застосуванням підходу кон'юнктурних досліджень** (або Business Tendency Survey). Методологію розроблено для оцінки ситуації з «базового рівня» — суджень та очікувань основних економічних агентів – підприємців та керівників підприємств.

Щомісячне опитування складається з двох частин – регулярної та спеціальної. Регулярно респонденти відповідають на питання про зміну основних показників діяльності та короткострокові прогнози щодо майбутніх змін цих же показників -- випуску (виробництво), реалізації (продажів), експорту, заборгованостей, нових замовлень, зайнятості тощо. Оцінки та очікування щодо змін ділового клімату та фінансово-економічної ситуації на підприємстві в перспективі на півроку також будуть у фокусі нашої уваги.

Спеціальна частина Щомісячного дослідження дозволяє отримувати інформацію щодо специфічних тем. Спеціальна частина розглядає проблеми підприємств, вплив війни на обсяги виробництва, експортну діяльність, основні потреби бізнесу та оцінку державної політики.

У цьому дослідженні використовується панельна вибірка, яка включає **500+ підприємств, що розташовані у 21-х з 27-ми регіонів України**, включаючи Вінницьку, Волинську, Дніпропетровську, Житомирську, Закарпатську, Запорізьку, Івано-Франківську, Київську, Кіровоградську, Львівську, Одеську, Полтавську, Рівненську, Сумську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку, Черкаську, Чернівецьку та Чернігівську області та місто Київ.

Польовий етап 12-ої хвилі тривав із 17 – 30 квітня, 2023 року. Керівники підприємств порівнювали результати роботи в квітні з березнем 2023 року, того чи іншого показника на момент проведення опитування (квітень 2023 року) та давали прогнози на наступні 2 - 3 чи 6 місяців залежно від питання. В окремих питаннях (де це було зазначено) результати роботи порівнювалися з довоєнним часом (період до 24 лютого 2022 року). Опитувані давали прогнози на наступні 3 місяці роботи.

Наші контакти

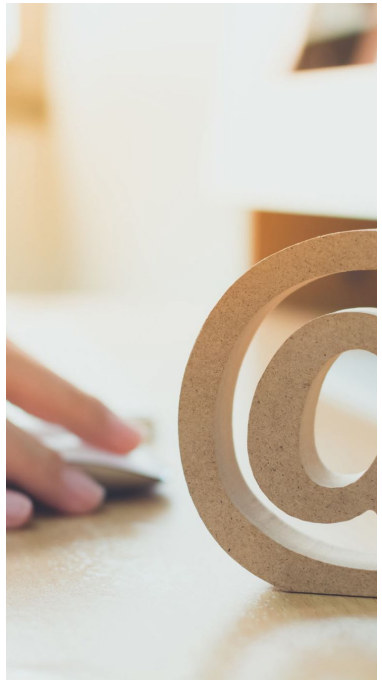

website: www.ier.com.ua

e-mail: rubanik@ier.kyiv.ua
kuziakiv@ier.kyiv.ua

Facebook: https://www.facebook.com/IER.Kyiv/

Twitter (in English only): https://twitter.com/IER_Kyiv

ПРЯМУЄМО РАЗОМ

МІЖНАРОДНИЙ ФОНД ВІДРОДЖЕННЯ

ATLAS NETWORK

ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ